

Roll No.

ME 2014-15

Total No. of Pages : 4

Total No. of Questions : 7

उत्तरमध्यमा द्वितीयखण्ड

विषय कोड : 816

योगविज्ञानम् (योगवाशिष्ठम्)

चतुर्थम् प्रश्नपत्रम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

निर्देश : सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः ।

1. वस्तुनिष्ठ प्रश्नाः —

5×2=10

(अ) योगवाशिष्ठस्य रचनाकारः अस्ति —

(i) कालिदासः

(ii) भारवि

(iii) बाल्मीकिः

(iv) भट्ट

(ब) योगवाशिष्ठग्रन्थ रचनाकालः अस्ति —

(i) प्रथम शताब्दी

(ii) तृतीय शताब्दी

(iii) चतुर्थ शताब्दी

(iv) छठी शताब्दी

(स) जीवनाच्चेतनाज्जीवो इत्येव कथ्यते -

(i) माया

(ii) जीवः

(iii) प्रकृतिः

(iv) मनः

(द) प्रौढसंकल्पजालात्स अयमिति स्मृतम् -

(i) पुर्यष्टक

(ii) अतिवाहिक

(iii) कर्म

(iv) अविद्या

(इ) पौनः पुन्येन करणं इति कथ्यते -

(i) ज्ञानः

(ii) योगः

(iii) भावना

(iv) अभ्यासः

2. रिक्तस्थानानां पूर्तिः -

5×2=10

(i) ज्ञाता ज्ञानं तथा दृष्ट्या दर्शनं दृश्यभूः । (कर्ता/ज्ञेयं/हेतु)

(ii) केवलात् कर्मणो ज्ञानान्निहि अभिजायते । (वैराग्य/कारण/मोक्ष)

(iii) समाश्वासनवागेषा न परमार्थतः । (दैवम्/प्रत्यक्षः/अनुमानं)

(iv) कथय किं न करोति पुंसाम् । (दानं/तपः/सत्सङ्गतिः)

(v) सत्यं ज्ञानमानन्तं । (प्रकृतिः/ब्रह्म/पुरुषः)

3. सत्यासत्यम् लिखतु -

5×2=10

(i) एकं सद विप्राः बहुधा वदन्ति ।

- (ii) अत्र ज्ञानमनुष्ठानं न त्वन्यदुपयुज्यते ।
- (iii) मोक्षस्य कारणं न कर्म ज्ञानं वा मोक्षसाधनम् ।
- (iv) वासना द्विविधा प्रोक्ता शुद्धा च मलिना तथा ।
- (v) गुणागुण विचारेण विनैव किल पार्श्वगम् ।

4. युगमेलनं कुरु -

5×2=10

(1) मनसि मोहमपास्य महामनाः	(1) ऋते ज्ञानान् मुक्तिः
(2) ज्ञानादेव तु कैवल्यम्	(2) जगत्सर्वं चिन्मात्रम्
(3) एकं वस्तु	(3) सकलमार्तितमः किल साधुताम्
(4) चेतन पतंत्रत्वे इति	(4) निवृत्तिः मोक्षः
(5) आत्यन्तिक दुःख	(5) अचेतना कला

5. एकवाक्येन उत्तरं लिखतु -

5×2=10

- (1) प्रत्यक्षः किमस्ति ?
- (2) पुरुषार्थेन किं प्राप्नोति ?
- (3) त्रिगुणात्मिका प्रकृतिः किम् कथयति ?
- (4) मोक्षदायकः ज्ञानं किं स्वरूपम् ?
- (5) बाह्य कुम्भकः प्राणायाम किम् ?

6. लघूत्तरीय प्रश्नाः -

5×6=30

- (1) मोक्षस्य कारणं किम् ?
- (2) सुतीक्ष्णो ब्राह्मणः कश्चित् संशयाकृष्टमानसः ?
- (3) योगवाशिष्ठानुसारेण चित्तोपाख्यानः वर्णनं कुरु ?
- (4) योगवाशिष्ठेषु पुरुषार्थः कति सन्ति ?
- (5) अद्वैत ज्ञानं किम् ?

7. दीर्घ उत्तरीय प्रश्नाः –

2×10=20

- (1) अहं बद्धोविमुक्तः स्यामिति यस्याऽस्ति निश्चयः ।
नाऽत्यन्तज्ञो नो तज्ज्ञः सोऽस्माच्छस्वेऽधिकारवान् ॥
– इति सप्रसंग व्याख्या कार्या ।

अथवा

तथा व्यवहर प्राज्ञ यथा व्यवहृतः सुखी ।
सर्वा संसक्तया बुद्ध्या रामो राजीव लोचनः ॥

- (2) योगवाशिष्ठस्योपाख्यानं वर्णनं कुरु ।

अथवा

योगवाशिष्ठानुसारेण तापसोपाख्यानं वर्णनं कुरु ।